

BIBLIOGRAFIE

1. BOBOC, I., Comportament organizațional și managerial. Fundamente psihologice și politologice. În: *Comportament organizațional*. București: Ed. Economică. 2003, volumul II, pp. 163 - 165.
2. CHELCEA, S.; ILUȚ, P. (eds.). *Enciclopedie de psihosociologie*. București: Ed. Economică. 2003.
3. RYFF, C. D.; Keyes, C. L. M. The structure of psychological wellbeing revisited. *Journal of personality and social psychology*. 1995, 69(4), pp. 100-106.
4. DADDIS, C., SMETANA J., Middle-class African American families' expectations for adolescents' behavioural autonomy. *International Journal of Behavioral Development*. 2005, 29(5), pp. 371-381.
5. GUILLAIN, A.; PRY, R. *Compétence et incompétence sociales chez l'enfant*. Montpellier: Presses universitaires de la Méditerranée, 2012.
6. HECKMAN, J. J.; KAUTZ, T. Hard evidence on soft skills. *Labour economics*. 2012, vol. 19, nr. 4, pp. 451-464.
7. HECKMAN, J. J.; KAUTZ, T. *Fostering and Measuring Skills: Interventions That Improve Character and Cognition*. Working Paper nr. 19656. Cambridge: National Bureau of Economic Research, 2013.
8. ZLATE, M. *Fundamentele psihologiei*. Iași: Polirom, 2009.
9. SĂLĂVĂSTRU, D. *Psihologia educației*. Iași: Polirom, 2004.
10. Morning Future. Newsroom: Empathy? In Denmark they're learning it in school. <https://www.morningfuture.com/en/article/2019/04/26/empathy-happiness-school-denmark/601/> (accesat: 08. 03. 2020).

AFECTIVITATE, EMOTIE ȘI EMPATIE ÎN LITERATURA PENTRU COPII

Nicoară Aurica, prof.

Școala Gimnazială „Mihail Sadoveanu”, Galați, România

Zagaievschi Corina, dr., conf. univ.

UPS „Ion Creangă” din Chișinău

CZU: 37.016:821:159.9

Abstract

Affection, feelings and emotions play a fundamental role in shaping human behavior and are shaped, in turn, by him. The diversity of children's texts reveals the many ways they teach them how to feel. Reading is a predominant subject in the studies of literary theory and, due to the integrative character of the didactics, it is circumscribed on its horizon, the specialists offering practical solutions by which the student becomes again of the book and the authentic understanding. Texts allow readers to live different experiences and feelings through the characters, to realize what it would be like to be someone else, including those who are not like them. This is why affectivity, emotions and empathy are categories of analysis that have the potential to advance critical theories regarding children's literature.

Key-words: affectivity, emotion, empathy, literature, children

Afecțiunea, sentimentele și emoțiile joacă un rol fundamental în modelarea comportamentului uman și sunt modelate, la rândul lor, de către acesta. În copilărie, oamenii învață cum să-și gestioneze sentimentele și cum să-și exprime emoția. Copiii sunt învățați ce ar trebui să simtă, și când, și pentru cine sunt adecvate anumite sentimente. Afectivitatea acestora este influențată și de emoțiile și atitudinile celor din jur, atitudinea afectivă, odată formată, asigurând constanță sentimentelor. Emoțiile pot fi declanșate de o situație reală sau una imaginară, fiind definite ca „stări afective, de scurtă durată, care traduc un specific al relațiilor cu un obiect sau o situație, deci au un caracter situațional” [1, p. 224]. Pe de altă parte, sentimentele sunt frecvent asociate cu atitudinea afectivă, Andrei Cosmovici considerându-le „ample structuri de tendințe și aspirații, relativ stabile, care orientează, organizează, declanșează și reglează conduita” [idem, p. 225].

Contribuitori notabili la creșterea analizei cognitive de literatură pentru copii au pus accent pe rolul acesteia în dezvoltarea emoțională, cognitivă și etică a tinerilor, incluzând empatia, fără să piardă din vedere faptul că textele pentru copii nu au un conținut care este inocent din punct de vedere al conținutului. Diversitatea textelor pentru copii dezvăluie multiplele moduri în care acestea îi învață cum să se simtă și cum să le introducă puncte de vedere ideologice.

Lectura este un subiect predominant în studiile de teorie literară și, datorită caracterului integrator al didacticii, se circumscrie în orizontul acesteia, specialiștii oferind soluții practice prin care elevul să redevină al cărții și al înțelegerii autentice. „Lectura se poate defini ca o acțiune de transpunere, de asumare și de integrare a unui mesaj în identitatea unui cititor. În plan didactic, se pledează pentru ca lectura să fie înțeleasă ca o interacțiune cognitivă și emoțională a cititorului, ca un mod de comunicare ce se dezvăluie prin interpretarea mecanismului vizionar, implicând dimensiunea ontologică, gnoseologică, axiologică și estetică a cărții și a existenței individului” [5, p. 8]. Aceasta va conduce la obținerea unor reacții noi în plan afectiv și cognitiv.

Din această perspectivă, opera literară poate fi percepută urmărind câteva indicii oferite de studiile de estetică și de psihologie pedagogică. Astfel, sub denumirea de *emoție estetică*, opera literară este receptată în funcție de vârsta și experiența subiectului cu care vine în contact. Asemenea oricărui proces, receptarea literaturii se dezvoltă în timp, cuprinzând etape diferite. Vistian Goia este de părere că „prima ar fi admirația intensă pentru opera citită, când la prima apropiere de opera literară, subiectul receptor (elevul) încearcă o senzație de uimire, aderând la mesajul și atmosfera operei. În această etapă, factorii emoționali, în raport cu cei intelectuali, sunt pe primul plan” [2, p. 53]. A doua etapă ar consta „într-o meditare admirativă sau liniștită delectare când, prin reluarea lecturii operei, se descoperă detaliile ei, simbolurile și figurile de stil, când factorii emoționali sunt susținuți și fuzionează cu cei intelectuali” [idem, p. 53]. Emoția estetică este întotdeauna într-o conexiune cu alte tipuri de emoții, care sunt provocate atât de către viață cât și de artă, așa cum susține și Tudor Vianu, „frumosul artistic nu produce o singură emoție estetică, ci o serie de emoții co-extensive cu durata perceperii lui” [6, p. 299].

Textele invită cititorii să trăiască experiențe și sentimente diverse prin intermediul personajelor, să își dea seama cum ar fi să fie altcineva, incluzându-i pe cei care nu sunt ca ei. De aceea *afectivitatea, emoțiile și empatia* sunt categorii de analiză care au potențialul de a avansa teorii critice în ceea ce privește literatura pentru copii. Un punct de vedere referitor la acest aspect este cel al Mariei Nikolajeva, care susține că „literatura pentru copii adeseori face apel la emoții, decât la rațiune și stimulează răspunsul afectiv al cititorilor” [3, p. 60]. Relația dintre reprezentare și empatie narativă, afectivitate și poziționarea cititorului, emoție și etică evidențiază faptul că textele pentru copii și tineri sunt folosite ca instrumente pentru socializare emoțională, culturalizare, convingere politică și educație morală și etică.

Este evidentă astfel nevoia de a accentua necesitatea studierii literaturii în școală, nu doar din perspectivă teoretică, ci, mai ales, practică. Constantin Parfene susține că „literatura română aduce o contribuție substanțială la educarea multilaterală a școlărilor” [4, p. 21], această contribuție remarcându-se prin faptul că „prin intermediul diferitelor modele de artă literară, această disciplină sensibilizează inimile și, implicit, cunoștințele elevilor, structurându-le cunoștințe, idei, sentimente, atitudini” [idem, p. 22].

Receptarea textului scris, conform noilor programe reglementate de *Cadrul european pentru studiul literaturii în învățământul secundar (LIFT-2)* [7], vizează competențe specifice și

activități de învățare ce stimulează relaționarea cu textul și afectivitatea elevilor: identificarea mesajului, emoțiilor, atitudinilor exprimate, formularea unor ipoteze, evidențierea diferențelor culturale ale comunităților proprii și ale altor comunități etnice reliefând comportamentele sociale și valorile.

Prin selectarea unor lecturi potrivite vârstei, dar și finalității propuse de către profesor, elevii sunt ghidați să obțină cunoștințe, profesorul bazându-se pe reflexul curiozității și al interesului de cunoaștere manifestat de către destinatarii educației. Învățarea implică astfel formarea unei gândiri abstracte, a unor sentimente complexe, construirea voinței și personalității.

În urma acestui proces copilul „trebuie să devină capabil de acțiuni mintale, de imaginarea unor situații și experiențe, de discutarea în limbaj interior a alternativelor, fără de care el nu va putea soluționa probleme complexe” [1, p.91]. Profesorul are astfel șansa de a le oferi elevilor, prin literatură, căi către autocunoaștere, fundamentale în formarea oricărui individ. Acesta trebuie să țină cont și de provocările pe care textele alese le pot aduce în relația profesor – elev, prin deschiderea unui dialog constructiv între aceștia. Finalitatea lecțiilor de literatură în școală nu trebuie să se axeze doar pe dezvoltarea gustului pentru lectură, ci și pe stimularea gândirii critice, a interesului și a deschiderii față de interpretările plurale ale textelor, conducând la formarea de cititori care, pe parcursul vieții, își pot îmbogăți înțelegerea despre lume și despre sine, cultivându-și afectivitatea, emoțiile și empatia.

BIBLIOGRAFIE

1. COSMOVICI, A. *Psihologie generală*. Iași: Polirom, 2005.
2. GOIA, V. *Didactica limbii și literaturii române pentru gimnaziu și liceu*. Cluj-Napoca: Dacia, 2002.
3. NIKOLAEVA, M. *Reading for Learning: Cognitive Approaches to Children's Literature*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 2014.
4. PARFENE, C. *Literatura în școală. Contribuții la o didactică modernă a disciplinei*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1977.
5. RAȚIU, B. *Dinamica lecturii. Teorii. Modele didactice. Reflecții*. Cluj-Napoca: Școala Ardeleană, 2019.
6. VIANU, T. *Receptarea operei de artă, în Estetica*. București: Orizonturi, 2010.
7. <http://programe.ise.ro/Portals/1/Curriculum/2017-progr/01Llimba%20si%20literatura%20%20romana%20materna.pdf> (vizitat: 27. 03. 2020).